

بسمه تعالی

خلاصه گزارش چهل و هفتمین جلسه شورای آینده‌نگاری و نظریه‌پردازی سلامت فرنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران

پنج‌شنبه ۱۳۹۴/۱۱/۱

الف) مقدمه:

ایمنی غذایی، یعنی اطمینان از اینکه غذایی که مردم جامعه استفاده می‌کنند بطور کامل سالم و فاقد هرگونه آلودگی باشد. این آلودگی می‌تواند شامل آلودگی میکروبی، انگلی و یا شیمیایی باشد. در دهه‌های اخیر با گسترش تکنولوژی و افزایش مصرف آفت‌کش‌ها، آنتی‌بیوتیک‌ها و هورمون‌ها در تولید مواد غذایی در کشورهای در حال توسعه، شاهد اثرات زیانبار بر سلامت انسانها، آلودگیها و شیوع انواع بیماریها مثل سرطان‌ها، ناهنجاریهای مادرزادی و مسمومیت‌های ناشی از آلودگی غذا هستیم. آلودگی مواد غذایی به فلزات سنگین از جمله سرب و کادمیوم از طریق استفاده از کودهای فسفاته لجن‌های فاضلابی، تغذیه با مواد غذایی آلوده به آفلاتوکسین مانند گندم، آرد، پسته، بادام زمینی و شیر، آلودگی مواد غذایی به آفت‌کش‌ها و از طریق مواد شیمیایی در صنایع بسته‌بندی نگرانی‌هایی را بوجود آورده است.

امنیت غذایی «دسترسی همه مردم در تمام اوقات به غذای کافی برای داشتن یک زندگی سالم» تعریف می‌شود. که سه عامل «موجود بودن»، «دسترسی به غذا» و «پایداری در دریافت غذا» محورهای اصلی این تعریف می‌باشند. در بحث امنیت غذایی و ایمنی غذا، سه چالش عمده پیش روی نظامهای حکومتی و سلامت کشورهای در حال توسعه است. اول، گرسنگی و فقر و تنگدستی در حال افزایش در جهان، دوم، عدم وجود تعادل در رژیم غذایی روزانه افراد، بیماریهای مرتبط با رژیم غذایی نامناسب از جمله چاقی و بیماریهای قلبی، سکته‌های قلبی و دیابت، سوم، تخریب محیط زیست، فرسایش خاک، آلودگی آب، انتشار گازهای گلخانه‌ای و از بین رفتن تنوع زیست محیطی تهدیدی جدی علیه تولید جهانی غذا به شمار می‌رود.

کشور ما نیز تحت تأثیر سه چالش جهانی است. و عوامل گوناگونی وضعیت امنیت غذا و تغذیه را تحت تأثیر قرار می‌دهد. هر چند در ایران چالش اصلی کمی درآمد و فقر نیست، ولی نداشتن آگاهی کافی از اصول تغذیه، روند تعیین‌کننده‌ها در زمینه تغذیه و بیماریهای متابولیکی چشم‌انداز مطلوبی را نشان نمی‌دهد. افزایش مصرف چربی، مرگ و میر ناشی از بیماریهای قلب و عروق، اضافه وزن و چاقی نشانگان هشدار دهنده هستند و رهایی از این مشکل، سیاستگذاری، برنامه‌های مناسب و اتخاذ راهبردهای کلی مناسب را طلب می‌کند.

در حال حاضر بحث غذا موضوعی منحصر به حوزه سلامت نیست، بلکه موضوعی با عنوان توسعه پایدار است که تولید محصولات سالم و رساندن آن بر سر سفره مصرف‌کنندگان را وظیفه همه بخش‌ها و سازمانهای مرتبط می‌داند، در قانون نیز بر رویکرد انسان سالم با توجه به یکپارچگی در سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، ارزشیابی، نظارت، تخصیص منابع، ارتقاء شاخص‌های سلامت، سلامت آب و هوا، امنیت غذا و محیط سلامت روانی و جسمی تأکید شده است، و کاهش مخاطرات و آلودگیهای تهدید کننده سلامتی و اصلاح الگوی تغذیه جامعه نیز در برنامه‌های توسعه کشور دیده شده است.

فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران برحسب وظیفه و بدلیل اهمیت و توجه به اولویت ملی دسترسی به غذای سالم و افق سال ۱۴۰۴ حمایت‌طلبی و تقویت همکاریهای بین بخشی، جلسه چهل و هفتم شورای آینده‌نگاری و نظریه‌پردازی سلامت را به بحث درباره موضوع امنیت و ایمنی غذا و تغذیه اختصاص داد. تا با حضور مسئولین وزارت بهداشت و وزارت جهاد کشاورزی و همه سازمانهای دست‌اندر کار تولید و نظارت عرضه مواد غذایی، مسائلی مربوط را مورد بحث و مذاکره قرار دهند. جلسه با شرکت ۴۸ نفر از مسئولین و استادان برجسته کشوری مربوط، اعضای محترم شورای آینده‌نگاری و گروه‌های علمی تغذیه و بهداشت و علوم دارویی فرهنگستان رأس ساعت ۸ صبح در محل تالار اجتماعات فرهنگستان تشکیل گردید. و تا ساعت ۱۱:۱۵ دقیقه ادامه یافت.

ب) موضوع:

امنیت و ایمنی غذا و تغذیه

ج) محورهای اصلی مورد بحث:

۱. سلامت و امنیت و ایمنی غذا و تغذیه و راهبردهای آینده
۲. چالش‌های جهانی تأثیرگذار بر وضعیت امنیت غذا و تغذیه کشور
۳. زیست فن‌آوری کشاورزی و امنیت غذا و تغذیه
۴. کنترل کیفی محصولات کشاورزی و صیانت از سلامت آحاد جامعه

د) چالشهای اصلی:

۱. وجود بی‌اعتمادی بخش سلامت در ابعاد دارویی و درمانی و عواقب این بی‌اعتمادی بدلیل عدم دریافت پاسخ صریح و دقیق، سودجویی سوداگران، کم‌کاری متخصصان و مدیران.

۲. اعلام و گزارش آمارهای متناقض از مقدار نیاز، تولید و واردات محصولات غذایی در کشور.
۳. عدم تبیین دقیق از سهم و نقش زیست فن‌آوری در تأمین سلامت، امنیت غذایی و حتی انرژی.
۴. تحمیل هزینه هنگفت مصرف کود شیمیایی به لحاظ کمیت و کیفیت به کشاورزان، تجمع فلزات سنگین در خاک و گیاه، کاهش جذب مس، آهن و روی و سایر ریزمغذیها توسط ریشه، تخریب ساختمان خاک، آلودگی آبها به مواد شیمیایی از عوارض مصرف بی‌رویه کودهای شیمیایی و سموم آفت‌کش بی کیفیت و نامناسب.
۵. روند فزاینده بیماریهای غیرواگیر و مرگ و میر به علت آن به دلیل نامناسب بودن الگوی غذایی و نحوه تغذیه مردم در ایران.
۶. نبودن نظام تضمین و اطمینان از تأمین پایدار غذای سالم برای گروههای سنی مختلف.
۷. نبودن برنامه مناسب فراگیر برای ارتقای سواد تغذیه‌ای و توانمندسازی مردم، بهبود برنامه‌های موجود ارتقای فرهنگ و سواد تغذیه‌ای در کشور.
۸. توجه و تمرکز مسئولین سلامت بر موضوع دارو و درمان و عدم عنایت کافی به بحث دارو و غذا و به ویژه غذا.
۹. عدم بهره‌مندی وزارت بهداشت از امکانات کافی برای تأمین سلامت غذا و قدرت نظارت کافی بر بهداشت غذا به عنوان مسئول نهایی.
۱۰. عدم تعریف شفاف تولید در امنیت غذا و وجود متولیان متعدد در خصوص غذا در بخش سلامت.
۱۱. ورود سموم قاچاق و عدم آموزش کشاورزان از نوع و نحوه مصرف و نبودن پایه‌ای برای نظارت بر توزیع آن.
۱۲. وجود نقص در حوزه‌های IMO و GMO و biotechnology و روشن نبودن تکلیف آن در بخش کشاورزی.
۱۳. عدم بکارگیری و استفاده مناسب از فارغ التحصیلان کشاورزی موجود و ظرفیت موجود در بخش خصوصی در کشور.
۱۴. عدم استقرار و تغییرات مکرر برنامه‌ها و مدیران نظام سلامت و نداشتن برنامه مشخص دائم و قوی برای پیشگیری.
۱۵. عدم ارائه نظر صریح درباره GMO از سوی وزارت جهاد کشاورزی، گزارشهای ضد و نقیض در رسانه‌ها و در مناسبتهای مختلف و به هم ریختن امنیت مردم در مورد آنچه تغذیه می‌کنند و نشر فن‌آوری هراسی در امنیت غذا و تغذیه.

۱۶. عدم امکان تأمین منابع و تجهیزات برای تولید، بدلیل وجود گردش مالی و دارایی‌ها در جایی غیر از محل‌های دارای مشکل.

پیشنهادات کلی:

۱. تغذیه تلفیقی راهبرد مناسبی است که الان در دنیا مطرح است، این راهبرد در استفاده از کودهای زیستی، آلی و شیمیایی تعریف و عملیاتی شود.
۲. با اعتماد به مردم و نهادهای مردمی و هماهنگی و مشارکت همه بخش‌های مرتبط، برای مشارکت فعال مردم و نهادهای مردمی در اجرا و نظارت بر اجرای برنامه‌ها، راهبردهای مناسب اتخاذ و عملیاتی شود.
۳. تشکیلات ناظر بر سلامت نهاده‌ها، محصولات کشاورزی و محصولات غذایی برای نظارت و بررسی مستمر در سطح وسیع فعالسازی و تقویت شود.
۴. برای کاهش مرگ و میر به علت بیماری‌های غیرواگیر، سیاستگذاری‌های لازم برای اصلاح الگوی غذایی و نحوه تغذیه مردم انجام گیرد.
۵. با مشارکت کلیه شرکا از جمله اصناف و سندیکاهای مرتبط استانداردهای زنجیره غذا تدوین و بر رعایت آنها نظارت دقیق اعمال شود.
۶. بودجه لازم برای برنامه‌های ارتقای سواد تغذیه‌ای کلیه فعالان تولید و عرضه غذا و بهبود برنامه‌های موجود ارتقای فرهنگ و سواد تغذیه‌ای و توانمندی سازی مردم، تأمین شود.
۷. تمهیدات لازم برای انجام مسئولیتهای اجتماعی دانشگاهها و مردمی کردن علم و فن‌آوری به عنوان یک استراتژی اساسی صورت گیرد.
۸. امکانات کافی در اختیار وزارت بهداشت به عنوان مسئول سلامت غذا و مسئول نهایی سلامت و امنیت غذایی کشور قرار گیرد. تا بتواند مأموریت‌های قانونی خود را انجام دهد.
۹. باید قانون جایگاه غذا و متولی پاسخگو را به روشنی تعیین کند. برای سلامت غذا وجود یک متولی واحد با اختیارات کافی مورد تأکید است.
۱۰. برای جلوگیری از گزارشهای ضد و نقیض در رابطه با GMO و جلوگیری از به خطر انداختن امنیت فکری مردم در مورد آنچه که تغذیه می‌کنند باید وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در عرصه نظارت و بازدارندگی حضور قوی‌تری داشته باشد.

۱۱. با فن‌آوری راجع به پروبیوتیک می‌توان برای چالش‌های موجود در رابطه با امنیت غذا و تغذیه کشور راه‌حل مناسب یافت، با استفاده از ظرفیت دانشمندان، تکنولوژی امروز و فن‌آوری‌های پیشرفته برای مشکل مردم راه‌حل مناسب یافت.

۱۲. بحث آموزش و توانمندسازی مردم بحث مهمی است، باید برای ظرفیت‌سازی و توانمندسازی مردم و مردمی‌سازی علم به عنوان راهبرد مهم ارتقای مهارت‌های اجتماعی، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی جامع و منطقی صورت گیرد.

۱۳. برنامه‌ریزی و اجرای سیاست‌های کلی سلامت ابلاغی مقام معظم رهبری و امنیت غذایی در چشم‌انداز ایران راهبردی اساسی در رسیدن به اهداف چشم‌اندازی امنیت غذایی ۱۴۰۴ است و باید اجرای اسناد بالادستی به ویژه سیاست‌های کلی ابلاغی عملیاتی شود.

۱۴. ۷ استان کشور از نظر شاخص امنیت غذایی بسیار ناامن معرفی شده است. انتظار می‌رود ستاد تشکیل شده در سازمان مدیریت با جلب حمایت رئیس‌جمهور محترم، در عملیاتی کردن برنامه کاهش و از بین بردن ناامنی غذایی این ۷ استان تسریع نمایند.

۱۵. سازمان مدیریت، انتظار دارد شاخص‌های امنیت غذایی، سنجش امنیت غذایی و وضع ناامنی غذایی با همت استادان عضو فرهنگستان تعریف و شاخص‌های امنیت غذایی تولید شود تا این سازمان بتواند در رابطه با تصمیمات و مداخلات ویژه سبد غذایی در برنامه‌های توسعه اجتماعی کشور بکار بگیرد.

۱۶. آموزش، توانمندسازی و بالا بردن سواد سلامت عامه مردم و مسئولین و ارتقای فرهنگ پیشگیری جامعه بسیار مهم است انتظار می‌رود جهت‌گیری سیاست‌های برنامه‌های وزارت بهداشت به ویژه برنامه‌های تحول بهداشت با اولویت پیشگیری و بهبود اصلاح الگوی تغذیه مردم باشد.

۱۷. برای اطمینان از صرف اعتبارات تخصیص یافته در اولویت‌های کشور، لازم است سازمان مدیریت شرط تخصیص اعتبارات به وزارتخانه‌های مرتبط را برنامه‌ریزی و ارائه و انجام سیاست‌های کلی ابلاغی مقام معظم رهبری مستقر و ابلاغ نماید.